

اثربخشی طرح رشد و بالندگی تربیتی دانش آموزان مقطع متوسطه اول (طرح شهید بهنام محمدی)

رضا حسین پور^۱ | علی نصیری^۲ | معصومه صمدی^۳

چکیده

طرح شهید بهنام محمدی از جمله طرح‌های تربیتی سازمان بسیج بوده که از سال ۱۳۹۷ با چشم‌انداز شش ساله توسط سازمان بسیج دانش آموزی و با همکاری اداره آموزش و پرورش در برخی از مدارس متوسطه اول به اجرا درآمد. هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی بود. تحقیق بر مبنای هدف از نوع کاربردی و بر مبنای ماهیت و روش، توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق ۷۳۶ نفر و حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۷۷ نفر تعیین شد. برای نمونه‌گیری از روش تصادفی ساده استفاده شد. برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها از هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. پرسش‌نامه‌ها توسط استاد راهنما و ۱۲ نفر از کارشناسان مجری طرح با روش صوری و محتوایی روایی سنجی و اشکالات آن برطرف شد. پایایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه دانش‌آموزان ۰/۹۷، پرسش‌نامه سرگروه‌ها و مربیان ۰/۹۹ و پرسش‌نامه والدین دانش‌آموزان ۰/۹۷ به دست آمد که نشان از پایایی مناسب پرسش‌نامه‌ها داشت. برای توصیف داده‌ها از شاخص‌های میانگین و انحراف معیار و جداول فراوانی و برای تحلیل داده‌ها از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS توصیف و تحلیل شد. با توجه به مقادیر آماره t (دانش‌آموزان ۶/۴۶، والدین ۱۳/۶۷، مربیان ۳/۷۲ و در مجموع ۱۲/۵۸) و میانگین‌های (دانش‌آموزان ۳/۳۰، والدین ۳/۶۱، مربیان ۳/۴۹ و در مجموع ۳/۴۲) در سطح آلفای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود که نشان داد اثربخشی طرح مذکور از دیدگاه دانش‌آموزان، والدین، مربیان و مجموع نمونه تحقیق دارای اثربخشی بالایی متوسط و به میزان ۶۸٪ از ۱۰۰٪ است.

کلیدواژه‌ها: اثربخشی، طرح رشد و بالندگی، شهید بهنام محمدی

۵۹

سال سی و یکم
تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۱/۱۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۲/۲۴

صص: ۳۷-۱۱

شاپا چاپ: ۶۹۷۲-۲۲۵۱
الکترونیکی: ۵۱۹۶-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.22516972.1402.31.59.8.0

hosseinpour-reza@yahoo.com

۱. استادیار، مدیریت آموزشی دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، تهران، ایران

۲. کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی، مدیریت آموزشی دانشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، تهران، ایران

md.sotudehnia@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

قطعاً نقش آفرینی سه رکن تربیتی خانواده، مسجد و مدرسه در جامعه اسلامی نقش تعیین‌کننده در تربیت نسل تمدن‌ساز و تراز انقلاب اسلامی در چهارچوب یک تشکیلات جوان، مؤمن و انقلابی پای کار دارد. در جامعه اسلامی مطلوب، تربیت و تعالی مادی و معنوی انسان از نهاد خانواده شروع می‌شود و در نهاد خانواده تداوم و رشد می‌یابد، به فرموده بنیان‌گذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (علیه‌الرحمه) «خانواده مبنای جامعه ماست. اگر خانواده‌ها - از نظر اخلاقی - متزلزل شوند، تمام جامعه ما متزلزل خواهد شد؛ بنابراین نهاد خانواده در هر اقدام و حرکت کوچک یا بزرگ تعالی‌جویانه باید نقش و جایگاه جدی و فعال داشته باشد.» (۱۳۴۰/۱۰/۰۱) در دوران معاصر از مهم‌ترین نهادهایی که می‌تواند نقش بسیار بنیادین و ماندگار در سرنوشت فرزندان و نسل‌های جامعه داشته باشند مدارس هستند. مدرسه خوب مدرسه‌ای است که در آماده‌سازی شایسته نظری و عملی فرزندان برای ورود آگاهانه و فعال به محیط واقعی جامعه و مقتضیات آن در کنار خانواده باشد. آنچه خانواده و مدرسه را سعادت و هدایتگر می‌نماید و هیچ جایگزینی در زندگی بشر ندارد دین الهی و آموزه‌های وحیانی است که از پیش از تولد تا پس از مرگ روشن‌کننده راه و تضمین‌کننده موفقیت است، دین مبین اسلام نماد و با نگاه همگانی و همیشگی زندگی الهی انسان را در مسجد قرار داده و به‌ویژه تربیت و تأدیب فردی و تشکیلاتی او را در این پایگاه مستقر کرده است.

رهبر معظم انقلاب فرمودند: "اگر هشت میلیون جوان پای کار مؤمن انقلابی به معنای واقعی کلمه و عازم داشته باشیم هیچ دغدغه‌ای نداریم... در بسیج می‌خواهید این را تربیت کنید که اولاً آن فعلیت لازم را پیدا کند و ثانیاً بماند و برنگردد، هشت میلیون جوان باثبات و پای کار را تحویل انقلاب و کشور بدهید خیلی کار بزرگی انجام داده‌اید و باید تلاش کنید این اتفاق بیفتد" (۱۳۹۶/۰۲/۲۴) بر همین اساس اکنون بیش از سه سال است که تعداد کثیری از دغدغه‌مندان و فعالان تربیتی لبیک‌گویان و آتش به اختیار در عرصه‌های تربیتی قدم نهاده و تحت بیرق مبارک شهید بهنام محمدی با حمایت سازمان بسیج دانش‌آموزی و همکاری اداره آموزش و پرورش به مدارس متوسطه اول ورود پیدا کرده و با فضل خداوند اثرات و ثمرات تربیتی

فراوانی را در سطح کشور ایجاد کرده‌اند که این امر امیدها را برای تربیت نسل تمدنی که بار عظیم تحقق تمدن نوین اسلامی را به دوش بکشند بیش از پیش زنده کرده است.

بگفته مسئولین سازمان بسیج در سال‌های اخیر طرح شهید بهنام محمدی یکی از مهم‌ترین طرح‌های اعتلای سازمان بسیج شناخته شده است که جهت نیل به اهداف پیش‌بینی شده برای سازمان هزینه‌هایی در پی داشته و همچنین برای مریبان طرح با صرف وقت و زحمات دیگر همراه بوده است. علاوه بر آن بعنوان یک نماینده در سازمان دیگری همچون آموزش و پرورش مطرح شده است؛ لذا ضروری است جهت ارتقا کیفی مورد بررسی قرار گرفته و آسیب‌شناسی شود تا در نهایت دوام و قوام آن ضمانت گردد. با توجه به این ضرورت و اهمیت تلاش شده است که اثربخشی طرح شهید بهنام محمدی طی سال‌های اجرایی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته تا زمینه‌ای فراهم کند که تصمیم‌گیرندگان و دست‌اندرکاران فعالیت‌های تربیتی به مبنایی برای قضاوت در مورد این طرح رسیده و در صورت لزوم تجدیدنظرهای لازم را در ادامه سال‌های پیش رو اعمال نمایند؛ در نتیجه مسئله اصلی این تحقیق چنین مطرح می‌شود: طرح رشد و بالندگی تربیتی دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول (طرح شهید بهنام محمدی) در طی سال‌های اجرا چه مقدار اثربخش بوده است؟

مبانی نظری

تربیت در لغت به معنی نشو و نما دادن، زیاد کردن، بر کشیدن و و مرغوب و قیمتی ساختن است. در معنی اخیر، تربیت از حد افراط و تفریط بیرون آوردن و به حد اعتدال سوق دادن است. تربیت عبارت است از اداره و هدایت جریان ارتقایی و رشد بشر به منظور جهت‌دانش به سوی کمال بی‌نهایت (شکوهی، ۱۳۸۲: ۱۲). با آنکه اهمیت و نقش انحصاری تربیت در تحقق فرهنگ و تمدن و رشد و تعالی آن دو بر مریبان و اندیشه‌وران بزرگ پوشیده نبوده است، از همین رو، غزالی تربیت را پس از پیامبری، شریف‌ترین کار آدمی دانسته است. (غزالی، ۱۳۴۰: ۵۴۰ ق؛ ترجمه فرشلاف رشیدی، ۱۳۵۸: ۳۵) و افلاطون بر آن بوده است که فنی عالی‌تر و مقدس‌تر از تربیت نیست. (کازم‌زاده ایرانشهر، ۱۳۵۷: ۱۰). رشد به تغییرات پی‌درپی و منظمی که از زمان تولد تا مرگ اتفاق

می‌افتد. این تغییرات در ابعاد گوناگون جسمانی، عاطفی، شناختی و اجتماعی به وجود می‌آید و دارای الگو و نظم خاصی است و دارای آثار بلند مدتی در زندگی فرد است. (هیلگارد^۱، ۱۳۶۲: ۴۴۸) بالندگی یک ویژگی فطری است. شاید این ویژگی به تدریج در وجود انسان به واسطه رشد ذهن سالم، ایجاد می‌شود اگر تربیت ذهن سالم نباشد و یا به خطا رشد کند، می‌تواند برای جامعه و فرد فاجعه‌آفرین باشد و حتی مسیر تاریخ بشر را منحرف نماید. (عابدینی، ۱۳۹۳: ۴۷) آموزش عبارت است از فراهم کردن زمینه‌ها و عوامل برای اینکه متعلم دانشی را واجد شود (مطهری، ۱۳۷۶: ۳۵). آموزش هرگونه فعالیت یا تدبیر از پیش طرح ریزی شده‌ای است که هدف آن آسان کردن یادگیری برای یادگیرندگان باشد (سیف، ۱۳۹۰: ۳۴). فرایندی نظام‌مند که به وسیله آن، کارکنان، مهارت و دانش می‌آموزند و به هدف‌های سازمان دست پیدا می‌کنند. (خراسانی، ۱۳۹۱: ۱۵) در زمینه تعریف اثربخشی، تعاریف گوناگونی توسط صاحب‌نظران و اندیشمندان این حوزه مطرح شده است. هوی و میسکل^۲ که از صاحب‌نظران این حوزه می‌باشند، معتقد هستند اثربخشی عبارت است از "درجه خوانی نتایج به دست آمده از عملکرد سازمان با نتایج موردنظر سازمان" (بهرنگی، ۱۳۸۸: ۷۱). اثربخشی به معنی "موفقیت در تحقق هدف و یا انجام دادن مأموریت‌های محوله موردنظر" نیز می‌باشد (میرسپاسی، ۱۳۶۶: ۸). ریچارد آل دفت^۳ اثربخشی را "درجه یا میزانی که سازمان به هدف‌های موردنظر خود نائل می‌آید" می‌داند (مقدم، ۱۳۹۰: ۳۲). آلوارز^۴ اثربخشی آموزش را مطالعه فرد، آموزش و ویژگی‌های سازمانی که فرایند آموزش را قبل، در طول و پس از آموزش تحت تأثیر قرار می‌دهد، تعریف نموده‌اند (ایلی و سبحانی نژاد، ۱۳۸۸: ۶۱). این تعریف متفاوت از دیگر تعاریف است و به نظر می‌رسد نویسنده رویکرد متفاوتی داشته‌است، زیرا به فرایند فعالیت‌ها بیشتر از نتایج آموزش و اهداف آن توجه کرده است.

در بررسی رویکردها به رویکرد نیل به هدف شامل روش اندازه‌گیری اثربخشی؛ رویکرد منبع - سیستم شامل روش استفاده بهینه از موقعیت‌ها برای حصول به منابع باارزش؛ رویکرد مبتنی بر

1. Ernest Hilgard
2. Hoy and Miskel
3. Richard L. Daft
4. Julián Álvarez

فرایند درونی شامل میزان سلامت و کارایی سازمان؛ رویکرد عوامل راهبردی شامل تأمین رضایت گروه‌های ذی‌نفع می‌توان اشاره نمود.

الگوی اثربخشی زمینه، درون داد، فرایند و محصول به چهارنوع ارزشیابی اشاره می‌کند. الگوی اثربخشی ارزشیابی محتوا، داده، فرایند و ستاده (سیپ)^۱ توسط وار^۲ ارائه شد. وی برای اجرا و ارزشیابی، یک برنامه آموزشی چهارمرحله‌ای را پیشنهاد می‌کند. در الگوی اثربخشی (تی، وی، اس) بیشترین توجه بر موقعیت آموزش، مداخله، تأثیر و ارزش برنامه آموزشی معطوف است. الگوی اثربخشی سیرو^۳ به طور گسترده‌ای مورداستفاده است و چهار عنصر اساسی زمینه، داده‌ها، واکنش‌ها و دست آورده‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. این الگو، بر سنجش قبل و بعد از آموزش تمرکز می‌کند. قوت اصلی الگو این است که اهداف (زمینه) آموزش و تجهیزات (داده‌ها) را بررسی می‌کند؛ اما تغییر رفتاری را نمی‌سنجد. (ابطحی، ۱۳۸۸: ۳۱) الگوی اثربخشی کرک پاتریک^۴ به‌عنوان الگویی جامع، ساده و عملی برای بسیاری از موقعیت‌های آموزشی توصیف شده است و به‌وسیله بسیاری از متخصصان به‌عنوان معیاری در این حوزه شناخته می‌شود. وی ارزشیابی را به سان تعیین اثربخشی در یک برنامه آموزش تعریف کرده و فرایند ارزشیابی را به چهار گام واکنش، دانش، رفتار و نتایج تقسیم می‌کند (ایلی، ۱۳۷۲: ۲۸) الگوی اثربخشی هامبلین^۵ که در آن پنج سطح ارزشیابی واکنش، یادگیری، رفتار شغلی، وظیفه و ارزش نهایی در نظر گرفته شده است. او بر این باور بود که برای به‌دست آوردن تصویر جامع و دقیق نتایج آموزش باید به این پنج سطح توجه جدی معطوف شود. الگوی اثربخشی لیدرمن^۶ که در این الگو ارزشیابی آموزشی در سه مرحله ارزشیابی ضمن دوره، ارزشیابی پایانی و ارزشیابی پس از آموزش مورد بررسی قرار می‌گیرد. الگوی اثربخشی هوگز^۷ با عنوان مؤلفه‌های ارزشیابی توسعه منابع انسانی ارائه شده است. این الگو از سه عنصر اصلی ارزشیابی نیازها، ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی پایانی تشکیل شده است (قهرمانی، ۱۳۸۸: ۵۵). الگوی اثربخشی ادیورنه^۸ که در این مدل بهترین راه برای ارزشیابی یک

1. cipp

2. war

3. CIRO (Context, Input, Reaction, Outcome)

4. Krikpatrick

5. Hamblin

6. Leaderman

7. hodge

8. Adiarne

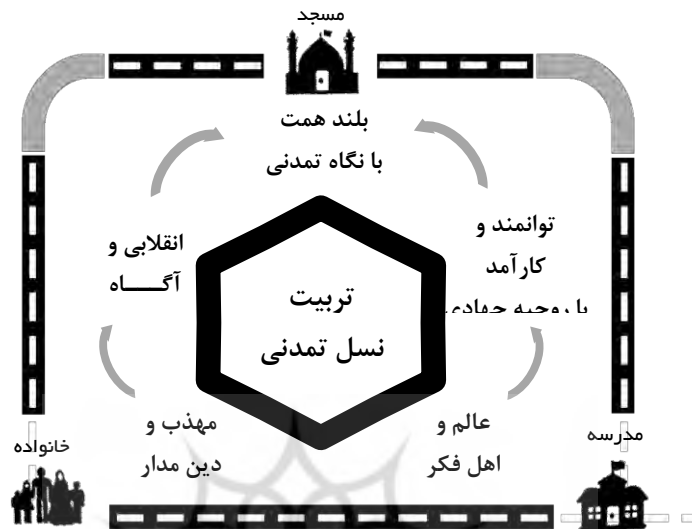
برنامه آموزشی، اندازه‌گیری میزان تغییراتی است که در رفتار، درجه مهارت و میزان کارایی شرکت‌کنندگان پس از شرکت در دوره آموزشی به وجود آمده است. الگوی اثربخشی سیپو^۱ توسط پیتروار^۲ ارائه شده است که شامل چهار مرحله ارزشیابی زمینه کار، ارزیابی داده‌ها، ارزیابی اثربخشی فرایند آموزش و ارزیابی عملکرد و نتایج آموزشی است (ابطحی، ۱۳۸۸: ۴۷). الگوی اثربخشی دوره‌های تربیتی و آموزشی سازمانی توسط دکتر حسین پور ارائه شده است که شامل چهار مرحله ورودی، فرایند، خروجی و پیامد است. (حسین پور، ۱۳۹۹: ۲۹)

طرح شهید بهنام محمدی: طرح شهید بهنام محمدی اقدامی است متعالی در راستای همراهی و ارتقاء دانش‌آموزان با نگاه رشد و بالندگی تربیتی و با مختصات اسلامی که در آن پیوند سه خاستگاه تربیتی "مدرسه، خانواده و مسجد" مورد توجه قرار می‌گیرد. طبق الگوی تربیت نسل تمدنی از عمده اهداف اصلی و اهداف تفصیلی که در این طرح شش‌ساله دنبال می‌شود می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. عالم، عاقل و اهل فکر (تقویت روحیه علمی؛ شناخت توانایی‌ها و استعدادها؛ خویشتن؛ ایجاد و تقویت خصلت اندیشیدن با آموزش مهارت‌های تفکر؛ دارای قدرت تفکر و حل مسئله)
  ۲. مهذب و دین‌مدار (خودباور و دارای عزت و کرامت نفس؛ شناخت الگوهای دینی و اخلاقی؛ انجام واجبات و ترک محرمات؛ رعایت ادب و احترام در برخورد با دیگران؛ سبک زندگی اسلامی و انس با قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت)
  ۳. کارآمد توانمند، باروچیه جهادی و مسئولیت‌پذیر (سخت‌کوش و تلاشگر در مدیریت؛ سالم و بانشاط؛ اهل مشورت)
  ۴. انقلابی آگاه (انقلاب اسلامی را پذیرفته و قدرت تحلیل مسائل سیاسی و اجتماعی را داشته باشد)
  ۵. بلندهمت با نگاه تمدنی (جهانی‌اندیش و تمدن‌ساز و دغدمند برای آینده‌سازی بشریت)
- الگوی اهداف فوق در تعامل عرصه‌های مرتبط با طرح در شکل (۱) نمایان است:

1.Sipo

2.Peterwar

شکل ۱. الگوی تربیت نسل تمدنی (اعتلای بسیج، ۱۳۹۷: ۴)

پیشینه پژوهش

در زمینه بررسی اثربخشی طرح شهید بهنام محمدی هیچگونه تحقیقی انجام نشده اما پژوهش‌های مختلفی در رابطه با ارزیابی سایر نظام‌های تربیتی انجام شده که به برخی از آنها اشاره می‌شود: کزازی (۱۳۹۴) در بررسی میزان اثربخشی طرح صالحین بسیجیان ناحیه کربلا و ارائه شیوه‌های ارتقاء آن نشان می‌دهد که حلقه‌های صالحین طرحی مهم و اثرگذار در بسیج بوده و بر اساس نتایج به دست آمده این طرح موجب ارتقای تعالی معنوی، رشد ایمان آگاهانه و بصیرت بسیجیان گردیده و نسبتاً موفق ارزیابی می‌گردد. رحمانی گورجی (۱۳۹۹) در تحقیق مشابه با عنوان بررسی جایگاه فعالیت و کنشگری در نظام تربیتی صالحین بیان نمودند که برخی کارشناسان در سنوات گذشته اشکالاتی را به این طرح تربیتی وارد نموده‌اند که از جمله این اشکالات، فقدان برنامه‌ریزی لازم جهت کنشگری بسیجیان و انجام فرایند تربیت آحاد بسیجیان به صورت درون‌گرا

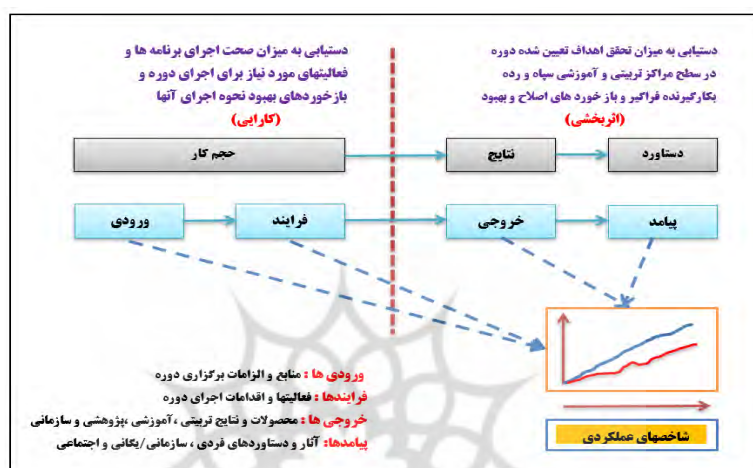
و بدون در نظر گرفتن عرصه عمل و فعالیت است. پهلوان شریف (۱۳۹۷) در پایان‌نامه ای با عنوان ساختاردهی اهداف کلان تعامل مسجد و کودک و نوجوان و دلالت‌های آن برای خط‌مشی‌گذاران حوزه فرهنگ بیان می‌دارد که تحقق نقش‌آفرینی محوری مسجد در محیط پیرامونی با تاکید بر محل محوری و خانواده محوری و نقش‌آفرینی مؤثر مدارس در استفاده از ظرفیت مساجد به عنوان نهاد مؤثر و محوری در امر تربیت بسیار حائز اهمیت می‌باشد. فرشپاف رشیدی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه با عنوان نقش سازمان بسیج دانش‌آموزی در آموزش و پرورش و جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان نشان می‌دهد که بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان بر اساس عضویت بسیج و غیر عضویت، نوع عضویت (فعال و غیرفعال) و رشته تحصیلی تفاوت معناداری به دست آمد. زارعی (۱۴۰۰) در آسیب‌شناسی تعلیم و تربیت دینی در دانش‌آموزان متوسطه (از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت، معلمان و دانش‌آموزان) نشان داد که عوامل آسیب‌زا و موانع تربیت دینی را می‌توان به عوامل مربوط به مسئولان و برنامه ریزان درسی و آموزشی و عوامل مربوط به فرایند برنامه درسی (نیازسنجی، اهداف، محتوا، روش، معلم، فراگیر، زمان، مکان، ارزشیابی) تقسیم نمود. در نهایت با تجدیدنظر در تدوین همه مراحل برنامه‌ریزی درسی و هماهنگی بین بخشی همه نهادهای جامعه و توجه به برنامه درسی پنهان، بخشی از این آسیب‌ها قابل پیشگیری هستند. نیکومنش (۱۴۰۰) در تبیین روش تربیت اخلاقی کودک در هفت سال دوم بر اساس تعلیم اسلامی بیان می‌دارد که تربیت مهم‌ترین عامل تعالی است. دست‌اندرکاران تربیت ضمن اهمیت دادن به دوره کودکی باید از روش‌های اسلامی، متناسب با شرایط کودک در جهت الهی کردن او استفاده کنند. حسین پور (۱۳۹۹) در طراحی الگوی ارزشیابی اثربخشی دوره‌های تربیتی و آموزشی سازمان نظامی نشان داد که الگوی ارائه شده شامل چهار بعد ارزشیابی درون داد، فرایندها، نتایج و پیامدها بوده و این الگو، همسو با مبانی نظری، پیشینه پژوهشی موضوع و با در نظر گرفتن دکترین کلان، طرح رشد و همچنین طرح تحول و تعالی سازمان، بومی سازی شده و برای اجرا در زیرنظام ارزشیابی آموزشی نظام تربیت و آموزش سازمان‌ها مناسب است. جدول ۱ به یافته‌های مشترک از نتایج حاصل از بررسی برخی از پیشینه‌های پژوهش‌های حوزه تعلیم و تربیت می‌پردازد:

جدول ۱. نتایج حاصل از بررسی پیشینه پژوهش

منابع	یافته های مشترک
رحمانی گورجی (۱۳۹۹)، پهلوان شریف (۱۳۹۷)، فرشباغ رشیدی (۱۳۹۷)، فرمehنی فراهانی (۱۳۹۸)، زارعی (۱۴۰۰)	فقدان برنامه‌ریزی؛ ساختاردهی اهداف کلان؛ مطلوبیت محتوا؛ دستیابی به اهداف؛ توجه به رشته تحصیلی؛ محتوای برنامه درسی؛ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش؛ اهداف غایی؛ عوامل مربوط به فرایند درسی و...
حسین پور (۱۳۹۹)، رحمانی گورجی (۱۳۹۹)، حافظی صفت (۱۳۹۳)، فرشباغ رشیدی (۱۳۹۷)، خنکدار طارسی (۱۳۹۵)	اهمیت به عرصه عمل و فعالیت؛ تأثیر بر عملکرد؛ تغییر و بهبود رفتار؛ کسب نتایج رفتاری؛ نقش آفرینی؛ توانایی فرزندان و...
کزازی (۱۳۹۴)، نبوی (۱۳۹۷)، مرزوقی (۱۳۹۸)، زارعی (۱۴۰۰)، نیکومنش (۱۴۰۰)	ارتقا تعالی معنوی؛ رشد ایمان آگاهانه؛ بصیرت؛ اخلاق اسلامی؛ قرآن آموزی؛ احکام اسلامی؛ احکام اخلاقی؛ رعایت شعائر دینی؛ ادب و احترام؛ حسن خلق؛ تربیت نسل منتظر؛ تعلیم و تربیت دینی
حسن زاده (۱۳۷۹)، فرشباغ رشیدی (۱۳۹۷)، فضائلی (۱۳۹۸)	رشد سطح آگاهی؛ دانش سیاسی و اجتماعی؛ سلامت روانی؛ یادگیری؛ جامعه پذیری سیاسی؛ توسعه اقتصاد مقاومتی و...
پهلوان شریف (۱۳۹۷)، سادات طوسی (۱۳۸۰)، فرمehنی فراهانی (۱۳۹۸)، دیگر (۲۰۱۹)	نقش آفرینی مساجد؛ توجه به حوزه های فرهنگی؛ هماهنگی نهاد ها؛ خدمات رفاهی؛ وسایل کمک آموزشی؛ شرایط محیطی و...
پهلوان شریف (۱۳۹۷)، فرمehنی فراهانی (۱۳۹۸)، خنکدار طارسی (۱۳۹۵)	خانواده محوری؛ نهاد خانواده؛ اهمیت به والدین؛ اصل تشویق و تنبیه و...
حسین پور (۱۳۹۹)، فرمehنی فراهانی (۱۳۹۸)، زارعی (۱۴۰۰)، باساراب (۲۰۱۸)	مطلوبیت مربیان؛ رضایت مربیان؛ کسب رضایت ذی نفعان؛ فعالیت مسئولین پرورشی؛ فعالیت مدیران آموزشی؛ مسئولان و برنامه ریزان درسی و...
بیات (۱۳۹۴)، ولج (۲۰۲۰)	توجه به مولفه های یادگیری؛ واکنش؛ رفتار و نتیجه

با توجه به اینکه طرح بهنام محمدی یکی از طرح‌های سازمان بسیج دانش‌آموزی است الگوی اثربخشی دوره‌های تربیتی و آموزشی (حسین‌پور، ۱۳۹۹) که توسط سازمان ابلاغ شده است باید به عنوان الگو پایه ارزیابی مورد استفاده قرار گیرد.

شکل ۲. الگوی ارزشیابی اثربخشی دوره‌های تربیتی و آموزشی سازمانی (حسین‌پور، ۱۳۹۹: ۳۵)

الگوی حسین‌پور (۱۳۹۹) دارای چهار بُعد درون‌داد، بُعد فرایند، بُعد برونداد و بُعد پیامد است که ۳۵ مؤلفه و ۱۵۰ شاخص یا زیر مؤلفه را شامل می‌شود. این الگوی یک الگوی عام ارزشیابی اثربخشی می‌باشد که برای دوره‌های مختلف باید بصورت اختصاصی بومی سازی شود، لذا محقق مؤلفه‌های مستخرج از پیشینه تحقیق جدول ۲ را با الگوی مذکور مطابقت داده و مؤلفه‌ها و شاخص‌ها الگوی نهایی تحقیق را با توجه به نوع طرح و نظر خبرگان بومی سازی کرد و در نهایت روایی سنجی نمود. در این تحقیق به علت اینکه طرح در اواسط دوره اجرا می‌باشد بررسی بُعد چهارم یعنی پیامد از پژوهش حذف شد. الگو این تحقیق شامل سه بُعد درون‌داد، فرایند و برونداد و ۲۶ مؤلفه است که ۱۴ مؤلفه در بُعد درون‌داد، ۸ مؤلفه در بُعد فرایند و ۴ مؤلفه در بُعد برونداد قرار دارند. این الگو شامل ۱۱۰ شاخص می‌باشد که به دلیل کثرت شاخص‌ها از ذکر آن‌ها خودداری شده است. مؤلفه‌های درون‌داد موارد مربوط به مسئولین طرح، دانش‌آموزان، والدین، مدیران آموزشی مدارس هدف، فضا و محیط، امکانات و تجهیزات، ضوابط و مقررات، سازمان اجرایی

طرح، فناوری اطلاعات و ارتباطات، تقویم اجرایی، متن و محتوا و خدمات حمایتی، معاونین پرورشی، متن و محتوا، بودجه و اعتبارات را شامل شد. همچنین بُعد فرایند شامل سازماندهی برنامه‌ها، اجرای طرح، طراحی آموزشی، مدیریت طرح، پشتیبانی، نظارت و کنترل، پیش‌بینی شرایط خاص، تولید محتوا و فرایندهای ارزشیابی بود. بُعد برون‌داد نیز نتایج تربیتی در پایان طرح، نتایج مرتبط با ارکان در پایان طرح و نتایج آموزشی و پژوهشی را مورد ارزیابی قرار داد.

روش پژوهش

این پژوهش بر مبنای هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌رود. روش آن کمی و از نوع توصیفی-پیمایشی است. در این تحقیق علاوه بر مطالعه کتابخانه‌ای از سه پرسش‌نامه محقق ساخته برای دانش‌آموزان، والدین و مسئولین دوره سه ساله طرح شهید بهنام محمدی در شش مدرسه جامعه هدف شهرستان کاشان استفاده شد. پرسش‌نامه مسئولین و مربیان تربیتی به تمامی ۲۶ مولفه پرداخته است در حالی که پرسش‌نامه‌های مربوط به دانش‌آموزان و والدین شامل ۱۹ مولفه می‌باشند. جامعه آماری این تحقیق شامل سه گروه مستقل ۵۰۰ نفر دانش‌آموزان، ۲۰۰ نفر والدین و ۳۶ نفر از مسئولین طرح است که با حجم نمونه‌های مستقل و برطبق جدول مورگان ۲۱۷ نفر دانش‌آموزان، ۱۲۷ نفر والدین و ۳۳ نفر از مسئولین طرح به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. برای ارزیابی پاسخ‌های داده شده در مورد هر سؤال از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (از ۱ تا ۵) استفاده شد. برای تعیین روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه‌ها از نظرات استاد راهنما و ۱۲ نفر از افراد صاحب‌نظر (مجریان طرح، مدیر آموزشی آموزشگاه، فرمانده واحد بسیج دانش‌آموزی، کارشناسان تعلیم و تربیت ناحیه بسیج و...) استفاده شد و سؤالاتی که دارای اشکال بودند با راهنمایی استاد راهنما اصلاح شد. در این تحقیق برای تعیین میزان پایایی از طریق مطالعه مقدماتی پرسش‌نامه‌های موردنظر بر روی یک نمونه ۳۰ نفری در هر طیف از جامعه آماری اجرا و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی هر یک از پرسش‌نامه‌ها محاسبه شد که نتایج آن برای دانش‌آموزان ۰/۹۷، مربیان ۰/۹۹ و والدین ۰/۹۷ بدست آمد. برای طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق، هم از شاخص‌های آمار توصیفی (درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و نمودارهای فراوانی) و هم از آمار استنباطی (آزمون کولموگروف اسمیرنوف و آزمون t تک‌متغیره) استفاده

شد. همچنین برای تأثیر اطلاعات جمعیت‌شناختی بر روی یافته‌ها از تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون شفه استفاده شد و در نهایت بر اساس تکنیک چراغ راهنما امتیاز تخصیص داده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

برای توصیف داده‌های تحقیق از میانگین و انحراف معیار به شرح جدول ۲ استفاده شد.

جدول ۲. نتایج میانگین مؤلفه‌ها و شاخص‌های ابعاد درون‌داد، فرایند و برونداد

بُعد درون‌داد					
مؤلفه	سؤال	میانگین سؤال	انحراف معیار سؤال	میانگین مؤلفه	انحراف معیار مؤلفه
مستولین طرح	۱	3/27	1/21	3/72	0/63
	۲	3/61	0/93		
	۳	4/67	0/82		
	۴	4/18	0/98		
	۵	3/91	0/88		
	۶	3/55	1/09		
	۷	2/91	1/26		
	۸	3/24	1/20		
	۹	3/21	1/11		
	۱۰	4/15	0/76		
	۱۱	3/94	0/75		
	۱۲	3/97	0/92		
	۱۳	3/70	0/95		
دانش‌آموزان	۱۴	4/06	0/86	3/72	0/76
	۱۵	3/91	0/98		
	۱۶	3/27	1/07		
	۱۷	3/64	0/99		
والدین	۱۸	3/15	1/42	3/25	1/11
	۱۹	3/39	1/22		
	۲۰	3/21	1/08		

بُعد درون‌داد					
مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه
0/86	3/33	1/08	3/79	۲۱	مدیران آموزشی مدارس هدف
		1/11	3/12	۲۲	
		0/98	3/30	۲۳	
		1/24	2/79	۲۴	
		1/00	3/76	۲۵	
		1/25	3/58	۲۶	
		1/16	3/30	۲۷	
		1/36	2/97	۲۸	
1/00	2/96	1/39	2/45	۲۹	معاونین پرورشی
		1/12	3/15	۳۰	
		1/23	3/27	۳۱	
1/04	3/61	1/14	3/64	۳۲	فضا و محیط
		1/20	3/58	۳۳	
1/16	3/36	1/19	3/30	۳۴	تجهیزات
		1/28	3/42	۳۵	
1/58	2/94	1/58	2/94	۳۶	بودجه
0/99	3/55	1/03	3/58	۳۷	ضوابط و مقررات
		1/03	3/52	۳۸	
0/90	3/88	1/01	3/91	۳۹	سازمان اجرایی
		0/97	3/85	۴۰	
1/18	3/36	1/34	3/67	۴۱	فناوری اطلاعات
		1/35	3/06	۴۲	
0/91	3/39	1/06	3/39	۴۳	تقویم اجرایی
		0/99	3/33	۴۴	
		1/00	3/55	۴۵	
		1/13	3/30	۴۶	
0/87	3/27	0/91	3/45	۴۷	متن و محتوا
		1/19	2/97	۴۸	
		1/17	3/06	۴۹	
		1/03	3/58	۵۰	

بُعد درون‌داد					
مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه	مؤلفه
0/96	3/44	1/25	3/64	۵۱	خدمات حمایتی
		1/22	3/39	۵۲	
		1/33	3/30	۵۳	
0/94	3/29	1/05	3/12	۵۴	سازماندهی برنامه‌ها
		1/00	3/45	۵۵	
0/90	3/53	1/14	3/61	۵۶	طراحی آموزشی
		1/00	3/45	۵۷	
		1/09	3/55	۵۸	
		1/12	3/52	۵۹	
0/99	3/09	1/30	3/24	۶۰	ارزشیابی پیشرفت
		1/27	3/00	۶۱	
		1/21	2/73	۶۲	
		1/30	3/00	۶۳	
		1/12	3/06	۶۴	
		1/18	3/27	۶۵	
0/90	3/66	1/03	3/94	۶۷	مدیریت طرح
		1/13	3/70	۶۸	
		1/07	3/70	۶۹	
		1/12	3/55	۷۰	
		1/10	3/73	۷۱	
		0/92	3/82	۷۲	
		1/22	3/21	۷۳	
1/04	3/31	1/46	3/48	۷۴	پشتیبانی
		1/36	3/18	۷۵	
		1/15	3/15	۷۶	
		1/14	3/36	۷۷	
		1/22	3/36	۷۸	

بُعد درون‌داد					
مؤلفه	سؤال	میانگین سؤال	انحراف معیار سؤال	میانگین مؤلفه	انحراف معیار مؤلفه
شرایط خاص طرح	۷۹	3/06	1/06	3/17	1/01
	۸۰	3/33	1/14		
	۸۱	3/12	1/19		
نظارت و کنترل	۸۲	3/18	1/16	3/24	1/06
	۸۳	3/33	1/24		
	۸۴	3/21	1/14		
تولید محتوای تربیتی	۸۵	3/55	1/06	3/41	0/91
	۸۶	3/30	1/19		
	۸۷	3/61	1/06		
	۸۸	3/18	1/13		
نتایج تربیتی پایان طرح	۸۹	3/58	0/94	3/58	0/86
	۹۰	3/52	1/00		
	۹۱	3/58	1/09		
	۹۲	3/67	1/24		
	۹۳	3/79	1/14		
	۹۴	3/52	1/15		
	۹۵	3/45	0/97		
نتایج آموزشی تربیتی پایان طرح	۹۶	3/21	1/27	3/27	1/04
	۹۷	3/24	1/20		
	۹۸	3/48	1/09		
	۹۹	3/15	1/35		
نتایج پژوهشی	۱۰۰	3/12	1/22	3/12	1/22
نتایج مرتبط با ارکان در پایان طرح	۱۰۱	3/52	1/30	3/41	0/84
	۱۰۲	3/24	1/25		
	۱۰۳	3/36	1/22		
	۱۰۴	3/67	1/08		
	۱۰۵	3/64	1/06		
	۱۰۶	3/70	0/95		
	۱۰۷	3/06	1/12		
	۱۰۸	3/12	1/36		
	۱۰۹	3/42	0/97		
	۱۱۰	3/36	1/17		

برای پاسخ به سوال های تحقیق از آزمون t تک نمونه ای استفاده شد زیرا با توجه به اینکه حجم نمونه تحقیق بزرگ تلقی شد طبق نظر دلاور (۱۳۸۳) و مطابق قانون حد مرکزی توزیع داده ها نرمال بوده و می توان از آزمون های پارامتریک استفاده کرد. با توجه به اینکه در این تحقیق، میزان اثربخشی با استفاده از نظرات سه گروه مربیان، دانش‌آموزان و والدین سنجیده شده است، لذا ابتدا میزان اثربخشی به تفکیک سه گروه مذکور سنجیده شده و سپس نتیجه کلی آمده است.

سؤال فرعی اول: میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش درونداد در طی سال‌های اجرایی چقدر بوده است؟ نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال فرعی تحقیق در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال تحقیق

آماره‌ها گروه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
دانش‌آموزان	3/32	0/57	8/33	216	کمتر از 0/01
والدین	3/68	0/55	13/92	126	کمتر از 0/01
مربیان	3/49	0/72	3/90	32	کمتر از 0/01
کل	3/46	0/60	12/58	376	کمتر از 0/01

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که در بُعد درونداد، با توجه به مقادیر آماره t و همچنین سطوح معناداری که همگی کمتر از ۰/۰۱ هستند، نتیجه گرفته می‌شود که میانگین‌های نمونه مورد بررسی، در بین دانش‌آموزان، والدین و مربیان و همچنین در کل، تفاوت معناداری با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه (۳) دارد. از طرف دیگر، با توجه به اینکه میانگین‌های نمونه مورد بررسی همگی بزرگ‌تر از میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه است، می‌توان میزان این تأثیر را مثبت و بیشتر از متوسط ارزیابی کرد؛ براین اساس در پاسخ سؤال فرعی اول تحقیق بر طبق ۱۴ مؤلفه مورد بررسی می‌توان گفت: از دید نمونه مورد بررسی، میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش درونداد در طی سال‌های اجرایی بیشتر از متوسط (به میزان ۷۰٪) بوده است. با توجه به تکنیک چراغ راهنما نمره ۷۰ از ۱۰۰ این سؤال وضعیت اخطار (احتیاط) را نتیجه می‌دهد یعنی این حوزه نیاز به تغییر یا اصلاح دارد. باید نسبت به بازنگری در برنامه‌های

آموزشی اقدام، نقاط ضعف شناسایی و برطرف شود. چنانچه این کار انجام نشود احتمال اینکه در دوره‌های بعدی اثربخشی در این حوزه‌ها به وضعیت قرمز تبدیل شود زیاد است. در تبیین یافته‌های مربوط به این مؤلفه می‌توان گفت موارد مربوط به حوزه مسئولیتی معاونین پرورشی مدارس همچون آماده‌سازی شرایط، محیط و ملزومات اجرایی طرح از دیدگاه دانش‌آموزان و مربیان طرح ضعیف ارزیابی شده و علاوه بر آن متن و محتوا طرح و سهولت در دسترسی به آنها نیز از نظر دانش‌آموزان و والدین آنها ضعیف تلقی شده همچنین از دیدگاه مربیان طرح میزان اعتبارات تخصیصی نیز با تقویم برنامه‌های ابلاغی تناسب ندارد. در بررسی این سؤال شاخص‌های مربوط به صلاحیت‌ها و شایستگی‌های مربیان طرح از نظر کلیه گروه مخاطبین بالا ارزیابی شده و همچنین علاقه و رغبت دانش‌آموزان برای عضویت در این طرح از نظر والدین بسیار بالا ارزیابی شده و از دیدگاه مربیان طرح تناسب اهداف طرح با شرایط سنی گروه مخاطب سازگاری دارد و مدارس و پایگاه‌های مجری طرح به درستی انتخاب شده‌اند. لازم به ذکر است که این نتیجه با یافته‌های تحقیقات سادات طوسی (۱۳۸۰)، حافظی صفت (۱۳۹۳)، فرمینی فراهانی (۱۳۹۸)، زارعی (۱۴۰۰)، باساراب^۱ (۲۰۱۸)، دیگز^۲ (۲۰۱۹) همخوانی دارد.

سؤال فرعی دوم: میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش فرایند در طی سال‌های اجرایی چقدر بوده است؟ نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال فرعی تحقیق در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال تحقیق

آماره‌ها گروه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
دانش‌آموزان	3/23	0/81	4/25	216	کمتر از 0/01
والدین	3/73	0/59	13/93	126	کمتر از 0/01
مربیان	3/52	0/85	3/50	32	0/01
کل	3/43	0/78	10/60	376	کمتر از 0/01

1.Basarab

2.Diggs

براساس مدل مفهومی تحقیق یکی از مؤلفه‌های اثربخشی طرح مذکور فرایند بود. نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که در بُعد فرایند، باتوجه به مقادیر آماره t و همچنین سطوح معناداری که در سه مورد کمتر از ۰/۰۱ و در مورد مریبان، برابر ۰,۰۱ هستند، نتیجه گرفته می‌شود که در بُعد فرایند هم میانگین‌های نمونه مورد بررسی، در بین دانش‌آموزان، والدین و مریبان و همچنین در کل، تفاوت معناداری با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه دارد. از طرف دیگر، باتوجه به اینکه میانگین‌های نمونه مورد بررسی همگی بزرگ‌تر از میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه است، می‌توان میزان این تأثیر را مثبت و بیشتر از متوسط ارزیابی کرد؛ لذا در پاسخ سؤال فرعی دوم تحقیق بر طبق ۸ مؤلفه مورد بررسی می‌توان گفت: از دید نمونه مورد بررسی، میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش فرایند در طی سال‌های اجرایی بیشتر از متوسط (به میزان ۶۹٪) بوده است. باتوجه به تکنیک چراغ راهنما نمره ۶۹ از ۱۰۰ این سؤال وضعیت اخطار (احتیاط) را نتیجه می‌دهد یعنی این حوزه نیاز به تغییر یا اصلاح دارد. باید نسبت به بازنگری در برنامه‌های آموزشی اقدام، نقاط ضعف شناسایی و برطرف شود. چنانچه این کار انجام نشود احتمال اینکه در دوره‌های بعدی اثربخشی در این حوزه‌ها به وضعیت قرمز تبدیل شود زیاد است. در تبیین یافته‌های مربوط به این مؤلفه می‌توان گفت موارد همچون تولید محتوا فرهنگی تربیتی از دیدگاه دانش‌آموزان و والدین آنها ضعیف ارزیابی شده و از دیدگاه دانش‌آموزان این طرح روند برنامه‌ریزی طرح در شرایط خاص کرونا ضعیف ارزیابی شد علاوه بر آن از دیدگاه مریبان طرح، نظام ارزشیابی پیشرفت‌های تربیتی فرهنگی در سه محور ارزشیابی تشخیصی، تکوینی و پایانی پیش‌بینی نشده است. در بررسی این سؤال شاخص‌های مربوط به مدیریت طرح که مربوط به ویژگی‌های مدیران مدارس است از منظر والدین و دانش‌آموزان دارای امتیاز بالایی بود و همچنین از نظر مریبان طرح بین برنامه‌های اجرایی با اهداف طرح تناسب بالایی وجود دارد. لازم به ذکر است که این نتیجه با یافته‌های تحقیقات رحمانی گورجی (۱۳۹۹)، پهلوان شریف (۱۳۹۷)، فرشلاف رشیدی (۱۳۹۷) همخوانی دارد.

سؤال فرعی سوم: میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش پرونداد در طی سال‌های اجرایی چقدر بوده است؟ نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال فرعی تحقیق در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال فرعی سوم تحقیق

سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	انحراف معیار	میانگین	آماره‌ها / گروه
کمتر از 0/01	216	5/56	0/87	3/33	دانش‌آموزان
کمتر از 0/01	126	7/09	0/58	3/36	والدین
کمتر از 0/01	32	3/04	0/90	3/48	مربیان
کمتر از 0/01	376	8/73	0/79	3/35	کل

بر اساس مدل مفهومی تحقیق یکی از مؤلفه‌های اثربخشی طرح مذکور پرونداد بود. نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد که در بُعد پرونداد، با توجه به مقادیر آماره t و همچنین سطوح معناداری که همگی کمتر از ۰/۰۱ هستند، نتیجه گرفته می‌شود که در بُعد پرونداد هم میانگین‌های نمونه مورد بررسی، در بین دانش‌آموزان، والدین و مربیان و همچنین در کل، تفاوت معناداری با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه دارد. از طرف دیگر، با توجه به اینکه میانگین‌های نمونه مورد بررسی همگی بزرگ‌تر از میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه است، می‌توان میزان این تأثیر را مثبت و بیشتر از متوسط ارزیابی کرد؛ لذا در پاسخ سؤال فرعی سوم تحقیق بر طبق ۴ مؤلفه مورد بررسی می‌توان گفت: از دید نمونه مورد بررسی، میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در بخش پرونداد در طی سال‌های اجرایی بیشتر از متوسط (به میزان ۶۷٪) بوده است. با توجه به تکنیک چراغ راهنما نمره ۶۷ از ۱۰۰ این سؤال وضعیت اخطار (احتیاط) را نتیجه می‌دهد یعنی این حوزه نیاز به تغییر یا اصلاح دارد. باید نسبت به بازنگری در برنامه‌های آموزشی اقدام، نقاط ضعف شناسایی و برطرف شود. چنانچه این کار انجام نشود احتمال اینکه در دوره‌های بعدی اثربخشی در این حوزه‌ها به وضعیت قرمز تبدیل شود زیاد است. در تبیین یافته‌های مربوط به این مؤلفه می‌توان گفت نتایج علمی آموزشی همچون اقدامات خلاقانه و نوآورانه دانش‌آموزان و همچنین دستاوردهای علمی پژوهشی آنها طی سال‌های اجرایی از دیدگاه دانش‌آموزان و والدین

آنها ضعیف ارزیابی شده و از دیدگاه مربیان طرح نتایج پژوهشی و فعالیت‌های تحقیقاتی حاصل از این طرح ضعیف ارزیابی شده است. در بررسی این سؤال شاخص‌های مربوط به نتایج تربیتی حاصل از طرح همچون دین‌مداری و تربیت روحیه انقلابی‌گری و احساس رضایتمندی دانش‌آموزان از طرح از دیدگاه تمام مخاطبین طرح با عملکرد نسبتاً خوبی ارزیابی شد. لازم به ذکر است که این نتیجه با یافته‌های تحقیقات خنکدار طارسی (۱۳۹۵)، محمدی (۱۳۸۰)، پهلوان شریف (۱۳۹۷) و نبوی (۱۳۹۷) همخوانی دارد.

سؤال اصلی تحقیق: میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در طی سال‌های اجرایی چقدر بوده است؟

نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال اصلی تحقیق در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی سؤال اصلی تحقیق

آماره‌ها / گروه	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
دانش‌آموزان	3/30	0/68	6/46	216	کمتر از 0/01
والدین	3/61	0/50	13/67	126	کمتر از 0/01
مربیان	3/49	0/76	3/72	32	کمتر از 0/01
کل	3/42	0/65	12/58	376	کمتر از 0/01

بر اساس مدل مفهومی تحقیق نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که در خصوص میزان اثربخشی طرح شهید بهنام محمدی، با توجه به مقادیر آماره t و همچنین سطوح معناداری که همگی کمتر از ۰/۰۱ هستند، نتیجه گرفته می‌شود که در میزان اثربخشی طرح، میانگین‌های نمونه مورد بررسی، در بین دانش‌آموزان، والدین و مربیان و همچنین در کل، تفاوت معناداری با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه دارد. از طرف دیگر، با توجه به اینکه میانگین‌های نمونه مورد بررسی همگی بزرگ‌تر از میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه است، می‌توان میزان این تأثیر را مثبت و بیشتر از متوسط ارزیابی کرد؛ لذا در پاسخ سؤال اصلی تحقیق بر طبق ۲۶ مؤلفه مورد بررسی در هر سه بخش

درونداد، فرایند و برونداد می‌توان گفت: از دید نمونه مورد بررسی، میزان اثربخشی طرح رشد و بالندگی شهید بهنام محمدی در طی سال‌های اجرایی بیشتر از متوسط (به میزان ۶۸٪) بوده است. با توجه به تکنیک چراغ راهنما نمره ۶۸ از ۱۰۰ این سؤال وضعیت اختطار (احتیاط) را نتیجه می‌دهد یعنی این حوزه نیاز به تغییر یا اصلاح دارد. باید نسبت به بازنگری در برنامه‌های آموزشی اقدام، نقاط ضعف شناسایی و برطرف شود. چنانچه این کار انجام نشود احتمال اینکه در دوره‌های بعدی اثربخشی در این حوزه‌ها به وضعیت قرمز تبدیل شود زیاد است. در تبیین یافته‌های مربوط به این سؤال لازم بود ابتدا سؤال‌های فرعی پاسخ داده شود تا در نهایت این سؤال مورد ارزیابی قرار گیرد که این کار در قسمت‌های قبلی انجام شد. لازم به ذکر است که نتیجه سؤال اصلی تحقیق با یافته‌های تحقیقات حافظی صفت (۱۳۹۳)، فرمehنی فراهانی (۱۳۹۸)، رحمانی گورجی (۱۳۹۹) و پهلوان شریف (۱۳۹۷) همخوانی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که هر سه طیف دانش‌آموزان، مربیان و مسئولین و خانواده‌ها در حوزه‌های مربوط به ابعاد درونداد شامل ارزیابی موارد مربوط به مسئولین طرح، دانش‌آموزان، والدین، مدیران آموزشی مدارس هدف و موارد همچون فضا و محیط، امکانات و تجهیزات، ضوابط و مقررات، سازمان اجرایی طرح، فناوری اطلاعات و ارتباطات، تقویم اجرایی، متن و محتوا و خدمات حمایتی را اثربخش ارزیابی نموده و تنها مؤلفه‌های مربوط به معاونین پرورشی، متن و محتوا، بودجه و اعتبارات ضعیف ارزیابی شد.

در بررسی بُعد درونداد پیش‌بینی می‌شود علت ارزیابی ضعیف معاونین پرورشی مربوط به مشغله کاری زیاد جهت انجام ابلاغی‌های معاونت پرورشی مدارس می‌باشد که این امر منجر به شدت تا معاونین پرورشی زمان کمتری را برای پیشبرد اهداف طرح شهید بهنام محمدی تخصیص دهند. همچنین علت ارزیابی ضعیف متن و محتوا مربوط به عدم بومی سازی متون ابلاغی سازمان بسیج دانش‌آموزی متناسب با موقعیت جغرافیایی و وضعیت فرهنگی آن مدرسه بوده است. علت امتیاز پایین ارزیابی بودجه و اعتبارات به جهت عدم تخصیص اعتبارات لازم متناسب با تقویم ابلاغی و اهداف طرح می‌باشد. در مولفه درونداد شاخص‌های مربوط به مسئولین طرح که شامل

ویژگی های اخلاقی، صلاحیت های رفتاری، شایستگی های ارزشی و حرفه ای آنها بود امتیاز بالایی کسب کرد که نشان از شیوه‌های مناسب جذب و گزینش مربیان برای تصدی این مسئولیت در مدارس دارد علاوه بر آن از نظر جامعه مورد تحقیق، اهداف طرح با شرایط سنی، روحی و روانی دانش‌آموزان تناسب دارد که نشان از اشراف برنامه ریزان طرح دارد و همچنین پایگاه های مجری طرح و مساجد مرتبط با آن ها به درستی انتخاب شده‌اند که این امر نشان از اشراف خوب مسئولین شهرستان جهت انتخاب مدارس جامعه هدف طرح بود و در نتیجه مورد رضایت دانش‌آموزان نیز بوده است.

همچنین در بُعد فرایند سازماندهی برنامه‌ها، اجرای طرح، طراحی آموزشی، مدیریت طرح، پشتیبانی، نظارت و کنترل را نیز اثربخش دانسته شد و تنها مؤلفه‌های مربوط به پیش‌بینی شرایط خاص، تولید محتوا و فرایندهای ارزشیابی پیشرفت ضعیف ارزیابی شد. علت ارزیابی ضعیف پیشرفت های تربیتی و فرهنگی طرح شهید بهنام محمدی در این مولفه به جهت عدم برنامه ریزی صحیح در خصوص انجام ارزشیابی های سه مرحله‌ای تشخیصی، تکوینی و پایانی بود. همچنین در این مولفه شاخص های مربوط به پیش بینی شرایط خاص از امتیاز پایینی برخوردار بود که علت آن عدم پیش‌بینی شرایط و بسترهای ارتباطی جهت قرار گرفتن طرح در تعطیلات ناگهانی مدارس بود. تولید محتوای تربیتی و فرهنگی نیز از امتیاز پایینی برخوردار بود که علت آن عدم مشارکت دانش‌آموزان در تولید محتوا شناخته شد. همچنین در این مولفه موارد مربوط به ارزیابی مدیران مدارس نمره بالایی داشت که نشان از انتخاب مدارس با مدیران دارای روحیه جهادی و دغدمند دارد بعلاوه طراحی آموزشی و تطابق برنامه های اجرایی با اهداف و بازخوردهای فعالیت های دانش‌آموزان و ارتباط مستمر با آنها در طول طرح دارای امتیاز بالایی بود که این نشان از انجام صحیح فرایندهای تربیتی و فرهنگی مطابق اهداف طرح بود.

در بُعد برونداد نیز نتایج تربیتی در پایان طرح و همچنین نتایج مرتبط با ارکان در پایان طرح شهید بهنام محمدی در مدارس جامعه هدف در طی سال‌های اجرا اثربخش ارزیابی شد و تنها مؤلفه‌های مربوط به نتایج آموزشی و پژوهشی ضعیف ارزیابی شدند. علت ارزیابی ضعیف نتایج آموزشی و پژوهشی در این تحقیق حاکی از آن است که اقدامات خلاقانه و نوآورانه دانش‌آموزان در طرح ضعیف بوده است و همچنین فعالیت ها و پروژه های تحقیقاتی در خصوص طرح

صورت نگرفته است. همچنین نتایج تربیتی در این دوره سه ساله از امتیاز بالایی بهره مند بود که علت آن کشف نوجوانان مستعد و به کارگیری آنها در برنامه های پایگاه و مسجد بود و همچنین احساس خرسندی و رضایت مندی دانش آموزان از برنامه ها و فعالیت فرهنگی دلیل دیگری برای امتیاز بالای این مولفه پیش بینی شد. با توجه به موارد فوق در نهایت می توان نتیجه گرفت:

بر اساس مدل مفهومی بومی سازی شده حسین پور در طی سال های اجرایی اکثر مؤلفه های ابعاد درونداد، فرایند و برون داد از کیفیت لازم بهره مند بوده اند و از آنجایی که برخی موارد بر اساس تکنیک چراغ راهنما در وضعیت اخطار (احتیاط) قرار دارند ضروری است تا برای مؤلفه هایی که در بررسی اثربخشی از امتیاز پایینی برخوردار هستند پیشنهادهایی ارائه داده شود.

با توجه به نتایج حاصل شده از جمع بندی مدل مفهومی طرح شهید بهنام محمدی و نظر به اینکه محقق خود از سال اجرا تاکنون از مربیان و مجریان طرح شهید بهنام محمدی در یکی از مدارس جامعه هدف می باشد به تفکیک به ارائه پیشنهاداتی در خصوص مؤلفه هایی که در این تحقیق از امتیاز پایینی (زیر ۵۰) برخوردار بودند می پردازیم:

حوزه وظایف و اختیارات معاونین پرورشی مدارس (بعد درونداد): در بررسی نتایج

شاخص های مربوط به این مؤلفه متوجه شدیم که از دیدگاه عوامل مرتبط با طرح معاونین پرورشی در وظایف خود اعم از هماهنگی های لازم جهت اجرا برنامه های طرح در مدرسه و همچنین ارائه برنامه های آموزشی و برقراری تعامل بین برنامه های طرح و فعالیت های مدرسه و داشتن برنامه انضباطی برای طرح ضعیف عمل نموده اند که احتمالاً پیش بینی می شود حجم زیاد وظایف و ابلاغیات سازمانی موجب کوتاهی در ایفای نقش در طرح شهید بهنام محمدی شده باشد در این راستا پیشنهاد می شود تا مربیان طرح تعداد جلسات بیشتری با معاونین پرورشی داشته و با همسو سازی ابلاغیات سازمانی با برنامه های طرح و کمک در اجرا آنها معاونان را همیاری داده و از طرفی با تعریف برخی از نقش های مدیریتی و تقسیم وظایف در اجرا برنامه ها میزان نقش آفرینی معاونین در طرح را بالا ببرند.

بودجه و اعتبارات طرح (بعد درونداد): در بررسی شاخص‌های مربوط به این مؤلفه می‌توان گفت که عدم تناسب میزان بودجه تخمین زده با برنامه معرفی شده علت امتیاز ضعیف این مؤلفه بوده است. در این خصوص پیشنهاد می‌گردد تا با واگذاری اعتبار کلی و تفویض اختیار این امر برعهده خود مجریان برنامه‌ها در مدارس بین بودجه در نظر گرفته با نوع برنامه ابلاغی تناسب برقرار سازند و همچنین میزان اعتبار تخصیصی کل را طبق نظر و پیشنهاد مربیان طرح برنامه‌ریزی کنند.

متن و محتوا (بعد درونداد): عدم وجود منابع علمی و عدم تصویب منابع بومی از جمله ایرادات در بعد درون داد بوده که پیشنهاد می‌شود قبل از برنامه‌ریزی فصلی در این طرح پیشنهاد سیر محتوایی و چشم‌انداز فصلی آن از خود مربیان طرح گرفته شود و در نهایت با لحاظ این پیشنهادات برنامه کلی را تصویب و ابلاغ نمایند.

نظام ارزشیابی (بعد فرایند): بر این اساس در خصوص ارزشیابی‌های سه‌گانه تشخیصی، تکوینی و پایانی در این طرح هیچ‌گونه پیش‌بینی نشده است و لذا این شاخص‌ها از امتیاز پایینی برخوردارند که پیشنهاد می‌گردد با شناسایی دقیق مؤلفه‌ها و معیارهای سنجش و ارزیابی طرح انجام ارزشیابی‌ها مورد توجه مربیان و مسئولین قرار گیرد.

پیش‌بینی شرایط خاص (بعد فرایند): طبق نتایج حاصل شده از این طرح متوجه شدیم که هیچ برنامه‌ریزی جهت قرارگیری ناگهانی طرح در شرایط خاص تعطیلات مدارس در اثر حوادث و بیماری و... انجام نشده است که این امر موجب اختلال در روند پیشروی طرح می‌شود لذا لازم است که حتماً مواردی از جمله بسترهای ارتباط مجازی در این خصوص پیش‌بینی شود.

تولید محتوای فرهنگی و تربیتی (بعد فرایند): از دیگر موارد مربوط به کسب امتیاز پایین در بعد فرایند میزان مشارکت و فعالیت دانش‌آموزان و مربیان در تولید محتوا فرهنگی تربیتی بود که ضروری است مربیان ابتدا از خود شروع کرده و تولید محتوا کنند و در ادامه با ایجاد ساختار تشکیلاتی و هیئت‌های اندیشه‌ورز به صورت گزینشی و با معیارهای سنجیده شده و در قالب مسابقات و جشنواره‌ها دانش‌آموزان را نیز در این حوزه با خود همراه سازند.

نتایج و دستاوردهای علمی (بعد برون‌داد): براین اساس در طی سال‌های اجرایی دستاوردهای علمی حاصل از طرح از امتیاز پابینی برخوردار بوده که نمایانگر این است که در اقدامات خلاقانه و نوآورانه علمی آموزشی در این طرح ضعیف بوده که جهت برطرف کردن آن پیشنهاد به برگزاری مسابقات و رویدادهای استارت‌آپ علمی در رده‌های مختلف سنی و حوزه‌های مختلف علمی است.

نتایج پژوهشی (بعد برون‌داد): بازخوردگیری و ارائه روش‌های اصلاحی نیز مورد دیگری بود که در این تحقیق ضعیف ارزیابی شد و کارهای پژوهشی مثل همین تحقیق حاضر که باهدف بررسی اثربخشی سه‌ساله طرح شکل گرفته است از جمله مواردی است که جهت برطرف سازی این مشکل پیشنهاد می‌شود.

همچنین در طول انجام فرایند بر اساس تحقیقات میدانی و گفتگو با عوامل مرتبط، مهم‌ترین ضعف این طرح عدم هماهنگی بین مریبان طرح با مسئولین مدارس دانسته شد که این امر سبب عدم شفافیت اهداف و مراحل اجرایی این طرح نزد فراگیران یعنی همان گروه دانش‌آموزان و والدین آنها می‌شود که لازم است مسئولین ذی‌ربط در ادامه فرایند اجرای این طرح به این مورد اهتمام ویژه داشته و با پیش‌بینی جلسات اندیشه ورزی و هماهنگی اصولی بین معریان طرح و مسئولین مدرسه، کم‌وکاستی‌های موجود را برطرف سازند.

فهرست منابع

- ابطی، سید حسین (1388)، آموزش و بهسازی سرمایه‌های انسانی، تهران: مؤسسه فرهنگ کتاب لاینز، چاپ اول
- ایلی خدایار، سبحانی نژاد مهدی (1388)، بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی دوره‌های آموزشی (مطالعات موردی) شرکت ملی نفت ایران، فصلنامه مدیریت منابع انسانی در صنعت نفت، سال سوم، شماره 9
- امام خمینی (ع) (1368)، صحیفه امام خمینی (ع)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ع)، جلد 17
- بهرنگی محمدرضا، طباطبایی بهار (1388)، بررسی رابطه ویژگی‌های کارآفرینانه مدیران با اثربخشی آنان در مدارس متوسطه دخترانه شهر کرمان (مسلسل 8) شماره 2، دوره 3، تابستان 1388.

- بیات، مهدی (۱۳۹۴). بررسی میزان اثربخشی دوره‌های آموزش تربیت و تعالی کارکنان سازمان بسیج مستضعفین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده و پژوهشکده علوم اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- پهلوان شریف، علیرضا؛ رازینی، روح اله؛ عباسی نوذری، حسین (۱۳۷۹). "ساختاردهی اهداف کلان تعامل مسجد و کودک و نوجوان و دلالت‌های آن برای خط‌مشی‌گذاران حوزه فرهنگ" مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و یکم، شماره ۷۹.
- حسین پور، رضا (۱۳۹۸). طراحی الگوی ارزشیابی اثربخشی دوره‌های تربیتی و آموزشی سازمان نظامی فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، پیاپی ۴۴.
- خامنه‌ای سید علی (۱۳۹۸). دفتر مقام معظم رهبری، حدیث ولایت، انقلاب اسلامی خراسانی، اباصلت (۱۳۹۱). ارزیابی اثربخشی آموزش‌های سازمانی (راهنمای عملیاتی): تهران: انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران. چاپ اول.
- خنکدار طارسی، معصومه، سلحشوری، احمد، وکیلی، هادی (۱۳۹۵). بررسی انتقادی سبک فرزندپروری مقتدرانه بر اساس دیدگاه ائمه اطهار علیهم‌السلام دوره ۲۴، شماره ۳۳ - شماره پیاپی ۳۳ دلاور، علی (۱۳۸۳). احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات رشد.
- رحمانی گورجی، محمد؛ باقریان، محمدمهدی؛ مهدوی، وحید (۱۳۹۹). "بررسی جایگاه فعالیت و کنشگری در نظام تربیتی صالحین" پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیست و هشتم، شماره ۴۶.
- زارعی، لیلا، شمشیری، بابک، شیروانی شیرینی، علی (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی تعلیم و تربیت دینی در دانش‌آموزان متوسطه (از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت، معلمان و دانش‌آموزان) دوره ۲۹، شماره ۵۱ سازمان بسیج دانش‌آموزی، اعتلای بسیج، طرح شهید به نام محمدی، فروردین ۱۳۹۷.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۰). روان‌شناسی پرورشی نوین. تهران: نشر دوران، چاپ نهم.
- شکوهی، غلام حسین، (۱۳۸۲)، مبانی و اصول آموزش و پرورش، مشهد: آستان قدس رضوی، چاپ یازدهم.
- عابدینی، احمد. (۱۳۹۳). واژه‌نامه تخصصی (ترمیم‌ولوژی) آموزش و پرورش. تهران: سادس غزالی، ابو حامد محمد؛ احیاء العلوم، مصر، مکتبه مصطفی البابی الحلبي، ۱۳۵۸ق 540. فرش‌باف رشیدی، وحید، جمشیدی راد، جعفر (۱۳۹۵). "نقش سازمان بسیج دانش‌آموزی در آموزش و پرورش و جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان" سومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی فضائلی، احمد (۱۳۹۰). گامی برای تبیین مرزهای تربیت و تعلیم، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال نوزدهم، دوره جدید، شماره ۱۳، زمستان ۱۳۹۰، ۱۱۳-۱۳۵.

- فرشباف رشیدی، وحید، جمشیدی راد، جعفر (۱۳۹۵). " نقش سازمان بسیج دانش‌آموزی در آموزش و پرورش و جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان " سومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی
- فرمهبینی فراهانی، محسن، حسینائی، فاطمه، احمدآبادی آرانی، نجمه (۱۳۹۸) بررسی جایگاه حیات طیبه در سند تحول بنیادین و تبیین راهکارهای تحقق آن در آموزش و پرورش دوره ۲۷، شماره ۴۲ - شماره پیاپی ۴۲ کزازی، حسن، مرادپیری، هادی (۱۳۹۴) "بررسی میزان اثربخشی طرح صالحین بسیجیان ناحیه کربلا و ارائه شیوه‌های ارتقاء آن" فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، دوره چهاردهم، شماره ۷۹
- کاظم‌زاده ایرانشهر، حسین؛ اصول اساسی فن تربیت، تهران، اقبال، ۱۳۵۷ش. ۱۱
- مرزوقی، رحمت اله، راضی، الهام (۱۳۹۸) فلسفه تربیتی انتظار: رویکردی به نقش مدارس در تربیت نسل منتظر، تابستان ۱۳۹۸، دوره ۲۷ (دوره جدید)، شماره ۴۳
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۶). سیری در سیره نبوی. تهران: انتشارات صدرا
- میرکمالی، سید محمد (۱۳۸۵). رهبری و مدیریت آموزشی. تهران: نشریسترون، چاپ ۱۴
- میرسپاسی، ناصر (۱۳۶۳). مدیریت منابع انسانی. تهران: نشر نقش جهان، چاپ دوم
- مقام معظم رهبری بیانات برگرفته از سایت khamenei.ir
- مقدم، مهدی (۱۳۹۰). بررسی میزان اثربخشی آموزش‌های دوره عالی رسته توپخانه برای افسران در جنگ آینده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد فرماندهی و ستاد، دانشکده دافوس
- نبوی، سید صادق، صمدی، معصومه (۱۳۹۷) میزان عمل به هنجارهای اسلامی بین دانش‌آموزان دوره متوسطه: مطالعه‌ای ترکیبی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی سال بیست و ششم تابستان ۱۳۹۷ شماره ۳۹
- نیکومنش، اصغر، ایزدی، مهشید، حجت‌الله رفیعی شمس آبادی، وکیلی، نجمه (۱۴۰۰) تبیین روش تربیت اخلاقی کودک در هفت سال دوم بر اساس تعالیم اسلامی دوره ۲۹، شماره ۵۰
- هیلگارد، ارنست، روپیکوت، ترجمه حسن رفیعی (۱۳۶۲). زمینه روان‌شناسی. تهران: ارجمند
- Basarab, David (2018). "The training evaluation process: A practical approach to evaluation", Springer, Vol.13 , No.2.
- Diggs, B. K. (2019). The Perception of Transfer Climate Factors in the marco and micro organizational work Environment. Doctoral Dissertation. North Carolina:North Carolina State.
- Welch, D. (2020). Exploring the Transfer System. Validating a process Model with a Business Training Intervention. Montreal, Quebec: Concordia University.

